

Бура Катерина, експерт Інституту «Нова Україна»
Левцун Олександр, експерт Інституту «Нова Україна»

**Командир, Підприємець, Артист та інші:
психотипи політиків, які вступають у передвиборну боротьбу**

*Наша національна політика – скоріше боротьба за імідж
або між іміджами, ніж змагання між ідеями*
Д. Бурстін

В Україні de facto розпочалася передвиборна кампанія. Потенційні претенденти на посаду глави держави подорожують країною, зустрічаються з населенням і громадськими активістами, роблять програмні заяви. Зареєстровані у Верховній Раді законопроекти про пенсійне забезпечення та збільшення розміру прожиткового мінімуму свідчать про те, що боротьба за виборців перейшла в активну фазу.

Однак виборців мало цікавлять передвиборні обіцянки політиків, про які останні часто забувають вже наступного дня після виборів. Як свідчить практика, українці голосують насамперед за особистість, а не за програму. Фахівців (психологів, політологів, іміджмейкерів) у свою чергу цікавить, які типи особистостей серед політиків найбільше привертають увагу виборців.

Одним з найвідоміших підходів до класифікації видів особистості є типологія Майєрс-Бріггс (МВТІ), що ґрунтується на теорії К.Г.Юнга [1; 2]. Використовуючи критерії цієї класифікації, можна визначити, до якого психотипу належить той чи інший політик. Слід зауважити, що ключові психотипи у чистому вигляді серед людей зустрічаються рідко; характерні особливості реальних особистостей нерідко презентують ознаки різних (суміжних) психотипів.

Саме на основі типології Майєрса-Бріггса була проведена класифікація потенційних претендентів на пост Президента України – політиків, які згідно останнім опитуванням мають достатньо високий показник електоральної підтримки. Визначення психотипу, до якого належить той чи інший політик, відбувалося на основі аналізу таких емпіричних даних:

- Факти з біографії, особистого життя;
- Факти з політичної діяльності;
- Матеріали особистих інтерв'ю для ЗМІ;
- Характеристики та оціночні висловлювання на адресу політика, надані особами, які особисто знають даного політика, працювали разом з ним.

Вся інформація була отримана з відкритих джерел (матеріали ЗМІ).

Юлія Тимошенко: «Командир» (ENTJ – код за типологією Майєрса-Бріггса) - «Стратег» (INTJ). Впевнена у собі, рішуча та амбіційна, переконана, що немає нічого неможливого, якщо докласти необхідних зусиль. Люди такого

типу особистості поєднують у собі харизму та впевненість. Вони мають авторитет, що дозволяє збирати людей навколо спільної мети. *«Як політик, [Тимошенко] досконало володіє всім арсеналом необхідних засобів впливу для того, щоб сформувану "потрібну" громадську думку, за допомогою якої вона має намір задати певний напрям діям оточуючих її людей»* – повідомляє стратегічний консультант В.Стус [3].

Як лідер, Тимошенко здатна йти проти системи, що не виправдовує її очікувань, та ігнорувати встановлені правила. Вона неодноразово доводила, що спроможна мислити стратегічно і утримувати довгостроковий фокус. Серед потенційних кандидатів Тимошенко першою (і вже вкотре!) запропонувала концепцію розвитку країни «Новий курс» і закликала усіх бажаючих долучитися до її розробки. Такого типу особистості домінують за столом переговорів, є безжальними та невблаганними. Тимошенко не зважає на почуття тих, кого вважає неефективним та некомпетентним. *«Створювати гнітючу напружену обстановку для Ю.В. настільки природно, що вона може це робити, перебуваючи практично в будь-якому настрою. Досить найнезначнішого приводу, і у неї раптом звідкись з'являються і металеві нотки в голосі, і жорсткі інтонації, і карбована дикція, і важкий пильний погляд, і витримані паузи»*, – зазначає В.Стус [3]. До згаданих психотипів належать М.Тетчер («Командир») та Ф.Рузвельт («Стратег»).

Петро Порошенко поєднує у собі якості «Підприємця» (ESTP) та «Командира» (ENTJ). Динамічний, нестримний у своїх амбіціях, зосереджений на результаті, точно знає, як продати будь-яку ідею, незалежно від її практичності та корисності. *«Проаналізувавши поведінку Петра Порошенка можна сказати, що він політик за амбіціями і базовою формою самореалізації, але психологічно все ж бізнесмен. Він вважає, що з усіма про все можна домовитися на взаємовигідній основі»* [4]. Для П.Порошенка як «Підприємця» природно ухвалювати рішення в умовах мінливих обставин, у ситуації що швидко змінюється. Як «Командир» Президент прагне домінувати під час переговорних процесів. *«Петру Порошенко властива авторитарність. Його команда складається з людей, яких він в повній мірі може контролювати»* [4].

Окремо відзначимо, що «Підприємці» володіють прямолінійним та життєвим почуттям гумором, полюбляють бути у центрі уваги, похизуватися на публіку. *«Центральне місце в промовах Петра Порошенка займає власне «Я». Петру Олексійовичу притаманне героїзувати власні вчинки, посилювати масштабність своєї особистості. Порошенко також дуже марнославний і владний. Іноді він говорить про себе у третій особі, що свідчить про високий рівень зарозумілості і амбіцій»* [4]. Відомими «Підприємцями» є Д.Трамп та Н.Саркозі.

Юрій Бойко об'єднує в собі психотипи «Адміністратора» (ISTJ) і «Консула» (ESFJ).

Цей політик любить порядок, стабільність, він прихильник традиційних цінностей, поважає силу авторитету, правила та стандарти. Як справжній «Адміністратор» Бойко схильний працювати у строгій ієрархічній системі та, коли є можливість, досягати власних цілей, незалежно від третіх осіб. *«Він є прикладом старанності, відданості та цілеспрямованості»* [5]. Визначальні

характеристики «Адміністратора» – цілісність, практична логіка та невпинне дотримання свого обов'язку – дозволяють легко впізнати в цьому психотипі лідера «Опозиційного блоку». Вказані якості складають життєво важливе ядро інституту сім'ї та управлінських структур.

Біографія Бойко – яскрава ілюстрація того, як реалізуються риси істинного «Адміністратора». Один шлюб, міцні стосунки в сім'ї (сьогодні це зустрічається нечасто). Шестеро дітей (рідкий виняток). Кар'єрне зростання «з низин» у межах великих корпорацій – від простого майстра до глави «Нафтогазу» (без «комсомольського» і кримінального минулого – виняткова рідкість). *«У мене в житті є дві важливі речі — це робота і сім'я»,* – якимсь наголосив в інтерв'ю Ю.Бойко [6].

Ю.Бойку також притаманна низка рис, характерних для «Консула». Він надає перевагу спланованим організованим подіям, а не спонтанним заходам і зустрічам. Йому подобається самостійно аналізувати і перевіряти факти, прописувати практичний курс дій. Його більше хвилюють практичні речі, які стосуються того, що відбувається навколо них. *«Словесне лушпиння, яку ми часто чуємо з боку представників влади, не має нічого спільного з тим, що реально потрібно людям. Наше завдання – допомогти конкретній людині, простому громадянину України, щоб він себе відчував комфортно»,* – характерний акцент для лідера «опозиціонерів» [7].

До вказаних психотипів належать Д.Вашингтон («Адміністратор») та Б.Клінтон («Консул»).

Анатолій Гриценко поєднує характеристики «Менеджера» (ESTJ) та «Борця» (ENFP). Як «Менеджер» (і колишній військовий), цей політик своїми діями демонструє практичність, організованість, рішучість та серйозне ставлення до особистої відповідальності. Він орієнтований на отримання результатів найефективнішим способом. А.Гриценко прагне дотримуватися власних, частіше за все, традиційних принципів та бути суспільним організатором, але при цьому залишатися поза публічною сферою. *«До слабких сторін Гриценка як політика, перш за все, слід віднести його недостатню публічну проявленість. Анатолій Гриценко – вкрай закрита для навколишнього середовища особа, також відомий надмірною прискіпливістю і підозрами у нелояльності до себе. Уже будучи міністром оборони, Анатолій Степанович був досить скупий на публічні виступи і тривалий час не надавав вагомих підстав для ствердження його активної діяльності»* [8].

У цього політика також виражені певні якості «Борця»: далекоглядний характер та схильність до вільного виявлення ініціативи. Більше стабільності та безпеки, такі люди цінують лише креативність та свободу. Для них важливо проявляти ініціативу; вони швидко втрачають терпіння або стають пригніченими, якщо потрапляють на нецікаві посади. Анатолій Гриценко не випадково очолював провідний український сінк-тенк (Центр імені Разумкова). Як і справжній «Борець» він схильний сприймати життя як велику складну головоломку, де все взаємопов'язане; готовий витратити час на вивчення соціальних стосунків, почуттів та ідей, щоби зрозуміти, як все влаштоване.

Відомими представниками є Д.Монро («Менеджер») та Д.Рокфеллер («Борець»).

Олег Ляшко – яскраве втілення «Полеміста» (ENTP) і «Артиста» (ISFP). Харизматичний і хитрий, політик схильний до ризикованих та непередбачуваних дій: складається враження що Ляшко був зразком для визначення критеріїв «Полеміста». Для Ляшка органічною є роль «адвоката диявола», від якого можна очікувати маніпуляцій та оман. О.Ляшку притаманно невпинно сперечатися та захищати точку зору, в яку він насправді не вірить, та грати роль когось іншого, аби лише полемізувати. *«У нього яскраво виражений "синдром сперечальника". Люди, які часто сперечаються, як правило, в глибині душі не впевнені в собі, відчують постійну загрозу, намагаються зміцнити своє становище»* [9]. Як справжній «Полеміст» Ляшко не лізе за словом у кишеню, що допомагає йому піддавати сумнівам загальноприйнятий образ мислення, та не відрізняється ані чутливістю, ані співчуттям.

За своїми рисами Ляшко також «Артист», з його імпульсивністю та непередбачуваністю. Від нього можна очікувати неконтрольованої та істеричної поведінки. *«У цілому публічна поведінка Олега Ляшка вказує на істероїдний психотип. Основним симптомом істерії є демонстративна поведінка, прагнення звернути на себе увагу. Поведінка істероїда відповідає тому, як поводить себе Ляшко: перебиває, виправляє, підвищує голос, скандалить, не може не супроводжувати свою промову жестами»* [9].

Відомими «Артистами» є Ж.-Ж.Руссо та Ж.Кенеді.

Вадим Рабінович, як і Олег Ляшко є одночасно «Артистом» (ISFP) і «Полемістом» (ENTP). Імпульсивний і спонтанний, чуттєвий та оригінальний. Навіть для близьких він залишається непередбачуваним. В.Рабінович не здатний на довгострокове планування, не схильний вдаватися в рутину і деталі. Пошук конструктивних рішень, на яких можна було б побудувати стійку основу для довгострокових дій, – для нього нелегке завдання.

В.Рабіновича відзначає бажання та вміння говорити «з серцями людей». *«Рабінович каже зрозумілою мовою, він взяв зрозумілі теми. У нього в виступах мало конфліктних висловлювань і немає поділу суспільства... Це все об'єднує, б'є мало не кожного жителя»*, – відзначає політолог Антон Кучухідзе [10].

Цей політик ніколи не поступиться опонентові в суперечці та до останнього буде відстоювати власну точку зору. Яскравий «Полеміст» Рабінович регулярно атакує систему, піддає її випробуванням. *«Ніша Рабіновича у нас була порожня, ніша такого популіста, який говорить все, що захоче. Успіх Рабіновича у тому, що він говорить, взагалі не зважаючи на кордони»*, – стверджує Олексій Голобуцький [10]. «Фірмовий» ораторський стиль Рабіновича – образність і моралізаторство. Це робить виступи політика близьким до манери американських політиків, які успадкували дискурс протестантських проповідників. Відомими «Полемістами» були Б.Франклін та А.Лінкольн.

Святослав Вакарчук – нова зірка електоральних рейтингів – поєднує у собі риси «Активіста» (INFJ) та «Медіатора» (INFP). Лідер групи «Океан Ельзи» надихає та спрямовує людей на шляху до кращого майбутнього. *«Вакарчук має набір особистих чеснот і певних системних понять, того, що дозволяє політику бути політиком. Не просто виголошувати промови і засівати гречкою, а*

продувати смисли», – запевняє журналіст Сергій Рахманін [11]. Вакарчук вміє оволодіти аудиторією, говорить з креативністю та уявою. Для «Активістів» характерно бачити світ як місце, що сповнене несправедливістю, і вони прагнуть це виправити. С.Вакарчук рішучий і цілеспрямований, його рушійною силою є моральнісність.

Що робить співака схожим на «Медіатора»? Комунікативність, оптимізм, віра у власні принципи і бажання працювати для спільного блага. Відтак для С.Вакарчука органічною є ідея благородного служіння Україні. *«Ми змушені сьогодні говорити про таких людей, як я, не як про музикантів, а як про людей, які повинні приходити і виправляти те, що всі ці політики без виключення зробили з країною за 26 років. Я ніколи не буду стояти осторонь тих речей, які відбуваються в державі», – наголошує С.Вакарчук [12].*

Відомими «Активістами» були М.Л.Кінг та Н.Мандела, яскравим «Медіатором» - Принцеса Діана.

Володимир Зеленський – «Розважальник» (ESFP). Невипадково, коли назва психотипу співпадає з професією, адже професійна діяльність нерідко стає втіленням життєвого покликання. Легкий на підйом, спонтанний та кумедний, шоумен не визнає меж, які сковують його творчі можливості. Для «Розважальників» типовим є сприйняття світу як сцени, вони живуть, аби святкувати, і полюбляють бути в центрі уваги. Їм подобається пристрась і драматизм, вони нерідко стають зачинателями скандалів. *«Зеленський – це парашутист, який може поламати гру нинішніх політиків», – стверджує політолог Вадим Карасьов [13]. Представники цього психотипу живуть сьогоднішнім днем та сповідують принцип «carpe diem» («лови момент, живи теперішнім»).* «Розважальники» більше схильні хапатися за шанс, аніж вдаватися до довгострокового планування.

Відомими представниками «Розважальників» є Р.Рейган та Г.Джонсон.

Надія Савченко поєднує психотипи «Захисника» (ISFJ) і «Артиста» (ISFP). Вона вірна своїм принципам та сприймає робочі зобов'язання як особисту відповідальність. Як лідер, Н.Савченко відрізняється здатністю іти далі та вище, не зважаючи на обмеження і перешкоди. Від «Захисника» часто можна очікувати мучеництва та жертвування собою заради суспільного блага. *«Ця готовність до самопожертви проявляється і в здатності відмовитися від реалізації нижчих потреб на догоду реалізації вищих потреб. Такі люди часто проявляють небачену силу волі, вимогливість до себе, готові голодувати заради досягнення вищої мети, готові терпіти нестатки заради принципового питання», – наголошує Валентин Кім, психолог-консультант [14]. Відомими «Захисниками» є Єлизавета II та Р.Паркс.*

Від «Артиста» Н.Савченко запозичила імпульсивність та непередбачуваність. Їй притаманно піддаватися власним емоціям і влаштовувати істерики. «Артисти» схильні діяти, а не розмірковувати, часто не замислюючись про майбутній результат. *«Для Савченко характерна висока ступінь збудливості, готовність діяти миттєво, миттєво приймати рішення, швидко реагувати на зміну обставин. Але при цьому вона демонструє нездатність до планомірної роботи,*

посидючості, готовності гальмувати свої імпульси і управляти ними», – говорить В.Кім [14].

Андрій Садовий є втіленням якостей «Менеджера» (ESTJ) і «Медіатора» (INFP). Організований та орієнтований на отримання практичних результатів, лідер партії «Самопоміч» характеризується прагненням дотримуватися своїх принципів та діяти згідно з правилами. *«Позитивний образ Садового будувався на тому, що він – найкращий та найефективніший мер», –* зазначає політтехнолог Катерина Одарченко [15]. «Менеджери» часто стають суспільними організаторами, які здатні збирати велику кількість людей на захист загальноновизнаних цінностей.

Як «Медіатору», А.Садовому притаманні бажання працювати заради суспільного блага та здатність вирішувати проблеми. *«Грамотний економіст, сучасний, демократичний, господарський мер по-справжньому європейського міста», –* характеризує А.Садового Андрій Міселюк, директор Інституту соціально-політичного проектування [16]. Рушійною силою «Медіаторів» є принципи, а не логіка чи емоції. Відомими представниками цього типу особистості є Д.Гілмор та Д.Штайн.

Міхеїл Саакашвілі є прикладом поєднання «Підприємця» (ESTP) та «Артиста» (ISFP). Як справжній «Підприємець» Саакашвілі мінливий, пристрасний та енергійний; він надихає своїх прибічників іти невідомою дорогою. Під час своєї бурхливої діяльності в Україні М.Саакашвілі неодноразово демонстрував спроможність продукувати та втілювати ідеї, незалежно від того, наскільки вони непрактичні або спрощені. *«Талант актора, імітатора, "ілюзіоніста" веде до відмови від реальної діяльності на користь імітації результату. Він завжди буде схильний перебільшувати успіхи і ігнорувати невдачі. Вони створюють ілюзію благополуччя і успіху. При цьому все, що суперечить цій ілюзії, вилучається або витісняється. Всі ті, хто не бажає вірити в ілюзію, видаляються з їхнього соціального оточення» [17].*

Будучи також втіленням «Артиста» і прагнучи будь-якою ціною потрапити у центр уваги, Саакашвілі завжди готовий до яскравого експромту, епатажу, до «цирку». Йому притаманна імпульсивна, нерациональна та істерична поведінка, яка може вийти з-під контролю. *«Такі, будучи від природи несміливими, у важких ситуаціях діють імпульсивно. Нерідко їхні вчинки експансивні і не відповідають реальній ситуації. Люди подібного типу дуже залежні від думки інших. Це інфантильна особистість» [17].* Представниками вказаних типів особистості є Д.Кенеді («Підприємець») та М.Джексон («Артист»).

Який тип особистості серед політиків найбільше затребуваний сьогодні – за теперішньої соціальної і політичної ситуації? Нещодавно ЦСД «СОФІЯ» провів опитування, під час якого респондентам запропонували визначити, якими характеристиками має володіти кандидат на пост Президента України. (Респондентам потрібно було обрати з переліку особистісних і ділових якостей три варіанти відповіді). **Найчастіше респонденти вказували характеристики, які насамперед визначають морально-етичні та особистісно-вольові якості претендента на вищу посаду:**

- Виконує свої обіцянки (вказали 48,4% опитаних),
- Піклується про простих людей (38,3%),
- Здатний кардинально змінити ситуацію (36,9%),
- Активно бореться з корупцією (32,4%),
- Здатний добитися результату (30,1%) [18].

Вказані чесноти в цілому окреслюють особистість, яка за методологією MBTI поєднує психотипи «Захисника» і «Активіста». «Захисники» – істинні альтруїсти, готові жертвувати собою заради служіння своїм ближнім. «Захисники» сприймають свої робочі обов’язки, як особистісну відповідальність, виконуючи їх краще за інших. Вони вміють будувати стійкі основи для спільного майбутнього.

У «Активістів» вроджене почуття ідеалізму та моральності, але від інших ідеалістів їх відрізняє рішучість та цілеспрямованість. Жодна інша особистість не підходить краще для створення руху боротьби з несправедливістю. Активісти – це не лінівні мрійники, а люди, здатні приймати конкретні кроки для досягнення власних цілей і реалізації довгострокової стратегії. Представники цього типу особистості рішучі та вперті, вони будуть невпинно боротися за ідею, в яку вірять.

Як показав аналіз, серед потенційних претендентів на посаду Президента поки що немає особистості, яка б поєднувала чесноти «Захисника» і «Активіста». Отже, українці поки що чекають на лідера, який би повною мірою відповідав суспільному запиту. Українці чекають на морального авторитета, здатного на самопожертву, який би сприймав свої обов’язки, як особисту відповідальність, був рішучим та цілеспрямованим, здатним втілювати у життя довгострокові стратегії в інтересах суспільства.

Джерела:

1. <https://www.16personalities.com/personality-types>
2. <https://www.truity.com/blog/personality-types-presidential-candidates>
3. <http://blog.liga.net/user/vstus/article/4980>
4. <https://klymenko-time.com/novosti/psihologicheskij-portret-poroshenko-vyvody-posle-press-konferentsii/>
5. https://antikor.com.ua/articles/111259-jurij_bojko_neprikasaemyj
6. <http://7days-ua.com/news/istoriya-kohannya-yuriya-bojko-sim-ya-zi-studentskyh-rokiv/>
7. <http://fakty.ua/221470-yurij-bojko>
8. <https://newsnetwork.tv/movie/3994/>
9. <https://newsnetwork.tv/movie/1998/>
10. <https://kp.ua/politics/559498-vadym-rabynovych-ukraynskyi-donald-tramp>
11. <https://ua.112.ua/interview/zaraz-velyka-polityka-robytsia-u-trokh-chotyrokh-kabinetakh-za-uchasti-pryblyzno-desiaty-cholovik-436351.html>
12. <https://m.znaj.ua/popcorn/vakarchuk-z-kolyshnim-vlashtuvaly-dushevnyj-koncert-u-lvovi-video>
13. <https://news-front.info/2017/12/11/vakarchuk-protiv-zelenskogo-strana-ukraina/>

14. <http://www.dsnews.ua/society/obezvredit-nadezhdu-pochemu-savchenko-nuzhno-vypustit-iz-26032018220000>
15. <https://ru.slovoidilo.ua/2017/03/16/mnenie/politika/ugolovnye-dela-i-otstranenie-dolzhnosti-sadovogo-intrigi-novogo-politicheskogo-sezona>
16. <https://ru.narodna-pravda.ua/2017/06/22/neveroyatnye-pryklyuchenyya-y-polytycheskoe-budushhee-lvovskogo-musora/>
17. <https://newsnetwork.tv/movie/2419/>
18. Результати опитування населення України (підконтрольні території), проведеного Центром соціальних досліджень «СОФІЯ» з 19 по 30 квітня 2018 року. Всього було опитано 2016 респондентів віком від 18 років і старше. Вибірка опитування репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними ознаками. Статистична похибка не перевищує 2,2%.